

1 Ocak 1967

Varlık (İstanbul)

GERÇEKÇİ DÜŞÜNMEK

Kaya Özsezgin

Bay Nuri İyem, bir süredenberi resim sanatımızın sorunlarını değişik açılardan yorumlayan yazılar yazıyor. Bu kez de, "ressamlarımızın tutum ve davranışlarını" eleştiren, kendince çözümleri öneren bir yazısı var. Dost Dergisi'nin Ekim 1966 tarihli 24. sayısında. Bay İyem, genel olarak, resim sanatında batıya özenmemize karşın ora ressamlarının toplum içindeki durumunu gerçekçi ve bilinçli bir açıdan düşünmemiş olmamızı yeriyor, bu yönden suçluyor ressamlarımızı. "Devlet kapısındaki memuriyetlerinden artakalan zaman parçacıklarıyla resim yapmak", olası bir şey gibi görünmüyor Bay İyem'e. Resim yapmak için boş zaman kollayan, kişiliğine aykırı bir sürü iş arasında, uygun ve yeterli bir zaman bulamayınca da mutsuzluktan bunalan bir ressam düşünmek, gerçekten gücüne gidiyor insanın. Salt kendine özgü işini düşünen, kafasında bütün bir gün bu işi kuran ressamla, ilkinin arasında gerçekten büyük bir ayırım yok değil. "Fransa'dakine benzer bir ortamı, Türkiye'de devletin yaratacağı umuduna kapılan, bu yüzden de boşboşuna beklesip duran sanatçıları" kınıyor. "Fransa'daki toplumsal yapı ile bizimki arasında büyük bir ayırım bulunduğunu, bu yüzden de, öyle bir ortamın devlet aracılığı ile hiçbir zaman kurulamayacağını" söylüyor Bay İyem. Böyle söylüyor ya, gene de somut, elle tutulur bir çözüm yolu göstermiyor. Ülkemizin koşullarını ele alarak, ressamın toplum yapımız içindeki yerini belirleyerek, buna ilişkin bir noktaya varmıyor Bay İyem. Öne sürdüğü çözümlerin, ressamı olumlu bir sonuca ulaştıracağından, ola ki kendisi de pek umutlu değildir.

Önce, şu sık sık sözü edilen, değişik yorumlara yol açan "batıya özenme ve örneksemeler" sorunu üzerinde duralım. Gerçekten de yüz yüze bir geçmişli olan bugünkü anlamdaki resim geleneğimiz içinde, batılı ressamların getirdiği bir etkisi olagelmıştır. Sorunu yalnız etki açısından alırsak, ressamlarımızın "bir çeşit essamecılık oyunları" içinde kaldıklarını, olumlu hiçbir şey yapmadıklarını öne sürmek, biraz haksız ve asırı bir varğı olmaz mı? Böyle bir genelleme varırken aynı resim geleneği içinde, kendisinin de payı olduğunu, kendi resminin de etkilenme alanı içinde bulunduğunu düşünmeliydi. Etki sorunu, Türk resminin kapsamı içinde ve nesnel olarak ele alığımızda ise, Türk ressamlarının salt Paris

ekolü ile ilişki kurmuş olmalarını yadırgayan Bay İyem'le birlik olarak, "batılı ustaların kompozisyonlarını olduğu gibi apan" kimi resamları suçlamak gerekir doğal olarak. Ama bir noktayı da göz önünden uzak tutmayalım. O da şu: Kendine özgü bir Türk resmi geliştirmekse, bu, kapalı bir ortamda gelişemez; ister istemez etkilenecektir. Çağımız bir etkilenme çağıdır. Etkilenmeden, etkileme söz konusu olabilir mi?

Gelelim öbür soruna, Bay İyem'in adı geçen yazısında söz konusu ettiği, sanatçının ikinci işi sorununa. Bay İyem, ressamlar, devlet kapısındaki işlerini bırakıp gerçek Türk resmini kurmak üzere halkın arasına karışınlar istiyor. Bu tutum, "kalabalık memur ressamlar ordusunu, belki de yüzde yetmiş oranında siler süpürür" diyor. Öyle olur mu, olmaz mı, pek bilemem ama, toplumumuzun bugünkü yapısında, önerme hiç te yerinde değil, gibime geliyor. Bu durumda, devletten umudu kestığımız göre, ressamın elinden kim tutacak, ona gerekli ortamı, yaşama ortamını kim sağlayacak? Siz buna, bir de toplumumuzun büyük bir çoğunluğunun bilisiz olduğu, hele resim sanatına pek kapalı bulunduğu gerçeğini ekleyin; sonuç hiç de iç açıcı olmayacaktır. Evinin duvarına bir tablo asmayı, yolu üstündeki bir sergiyi gezip resim seyretmeyi yaşamına sindirememiş toplumumuzda, ressamın durumunu düşünebiliyor musunuz? Ortalama bir hafta açık kalan bir Başkent sergisini kaç kişinin gezip gördüğü gerçekten meraka değer. Onların da kaç, bir iç dürtüsüyle, falan ressamın resimlerini görmek gereğini duyarak sergiye koşmuştur. Sanat ortamımızın yetersizliğini, bölük-pörçüklüğünü tekrarlayarak, ayaktaki umutlarımıza bir kez daha vurmanın anlamı var mı?

Bay İyem, ressamı halkın arasına kattı ya, gerekli ortamın yaratılması için, bir de çözüm yolu düşünmekte gecikmemiş. "Bizden başka doğuda olsun, batıda olsun, dünyadaki bütün sergiler, bir para karşılığında gezilebilir. Hele Doğu'da -sahneye konan tiyatro yapıtı gibi- sergi halkın ilgisini çektiği sürece açık kalır" diyor Bay İyem. Yani, biz de sergilerimizi paralı yapalım, sanatçı bir çeşit geçim yolu bulsun, demeğe getiriyor. Buna çelişme denmez de ne denir? Hem yarısından çoğu okumamış, okuyanların da belirli bir sanat eğitimi görmediği toplumumuzda sanat ortamı yaratılmı diye dininip duralım, hem de açacağımız sergileri pa-

ralı yapalım? Ola ki az gelişmiş bizim gibi ülkeler, sanatı halkın ayağına bu yolla götürüyorlar. Dünyadaki bütün sergilerin para karşılığı gezildiği de pek su götürür.

Sanatçının tutum ve davranışları konusunda, toplum koşullarını da göz önüne alarak daha gerçekçi bir yolla düşünebiliriz. Bence asıl sorun, sanatçının ikinci bir işi kabullenip kabullenmemesinde değil; bu olsa olsa toplumsal yapımızın sorunlarıyla bağmlıdır, onlardan ayrı düşünülemez. Sanatçının toplum içindeki bireysel durumu da, yaşadığı toplumla birlikte değişecektir. Sanatçının bireysel durumunu kuram yönünden zorlamanın bir anlamı olmasa gerek. Asıl sorun, sanatçının özgürlüğünün sürdürülmesi, desteklenmesidir. Sanatçının sorunlarını, ayaklarımızı vere basarak...